

SXEDIO.FV9

21.3.1951: ΟΙ ΑΡΧΗΓΟΙ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΤΑΣΣΟΝΤΑΙ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΠΑΡΑ ΤΙΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΝΤΙΘΕΤΟΥ ΘΕΣΕΙΣ ΤΙΣ ΟΠΟΙΕΣ ΕΚΦΡΑΖΟΥΝ ΣΕ ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΙΣ ΤΟΥΣ ΣΤΟΝ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟ ΜΑΚΑΡΙΟ ΟΙ ΠΡΕΣΒΕΥΤΕΣ ΤΩΝ ΗΠΑ ΚΑΙ ΤΗΣ ΒΡΕΤΤΑΝΙΑΣ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

Το πρόγραμμα του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου στην Αθήνα, στο πρώτο του ταξίδι ως Αρχιεπίσκοπος Κύπρου στην ελληνική πρωτεύουσα ήταν πλήρες. Συναντήθηκε με όλους τους βασικούς αρχηγούς και εκπροσώπους των κομμάτων και τον Αρχιεπίσκοπο Σπυρίδωνα.

Στις **19** Μαρτίου **1951** παρέστη σε δεξίωση που έδωσε προς τιμή του η Ένωση Συντακτών Αθηνών και βρήκε την ευκαιρία να ενημερώσει τους Ελλαδίτες δημοσιογράφους πάνω στο Κυπριακό και για τις μελλοντικές του σκέψεις.

Είπε ο Αρχιεπίσκοπος:

"Ερχομαι σήμερα εις την ελευθέραν Πατρίδα εντολοδόχος του κυπριακού λαού, διά να μεταφέρω εις την ελληνικήν Κυβέρνησιν το αίτημα των Κυπρίων όπως αναλάβη αυτή τον χειρισμόν του ζητήματος μας. Ζητούμεν όπως η ελληνική Κυβέρνησις απαιτήσει επισήμως από την φίλην και σύμμαχον Αγγλίαν την απόδοσιν της Κύπρου. Εις περίπτωσιν αρνήσεως της Αγγλίας, η παρελκύσεως του ζητήματος μας, η Ελληνική Κυβέρνησις δεν πρέπει να διστάση όπως προσφύγη εις τον Οργανισμόν των Ηνωμένων Εθνών.

Αι τελευταίαΙ γνωσταί δηλώσεις του πρωθυπουργού κ. Βενιζέλου επί του Κυπριακού ζητήματος ενέπλησαν χαράς και αισιοδοξίας τους κυπρίους. Πρέπει όμως αι δηλώσεις αύται να έχουν θετικήν συνέχειαν. Ισως να προβληθή το επιχείρημα εις τοιαύτην περίπτωσιν η πατροπαράδοτος ελληνοαγγλική φιλία θα χαλαρωθή. Αλλ' ήδη τα φιλικά αισθήματα του Ελληνικού λαού προς τους Αγγλους αρχίζουν να ψυχραίνωνται, εφ' όσον οι Αγγλοι επιμένουν εις την κατακράτησιν της Κύπρου. Θα

προβληθή ίσως υπό των Αγγλων το επιχείρημα ότι η κατοχή της Κύπρου είναι απαραίτητος διά την εγκατάστασιν στρατιωτικών βάσεων. Αλλά καλύτεραι βάσεις θα είναι τα αισθήματα του Κυπριακού λαού. Αι βάσεις δεν θα ωφελήσουν αν εχθρικά είναι τα αισθήματα των κυπρίων προς τη κατέχουσαν δύναμιν".

Παρά τις πιέσεις των πρεσβευτών της Βρετανίας και των Ηνωμένων Πολιτειών προς την Ελληνική Κυβέρνηση να μη εγείρει στο παρόν στάδιο το κυπριακό γιατί κάτι τέτοιο θα επηρέαζε την άμυνα στην Ανατολική Μεσόγειο στις **21** Μαρτίου **1951** οι ηγέτες των πολιτικών κομμάτων συνήλθαν έπειτα από πρόσκληση του πρωθυπουργού Σοφοκλή Βενιζέλου με στόχο τον καθορισμό διακομματικής στάσης έναντι του Κυπριακού.

Παρέστησαν οι Κανελλόπουλος, Μανιαδάκης, Παπανδρέου, Πλαστήρας, Σβώλος, Σοφιόπουλος, Στεφανόπουλος, Στράτος (αντιπροσωπεύοντας τον Κ. Τσαλδάρη) και Τσουδερός.

Στη σύσκεψη που ήταν η πρώτη του είδους της συμφωνήθηκε να γίνει επίσημο διάβημα στην Αγγλία με το οποίο να ζητείται από αυτήν όπως προέλθει σε διαπραγματεύσεις με την ελληνική Κυβέρνηση για προώθηση της ένωσης της Κύπρου με την Ελλάδα.

Σε ένα προσχέδιο ψηφίσματος μάλιστα που συντάχθηκε αναφερόταν όπως ζητηθεί από την αγγλική Κυβέρνηση να απαντήσει στους κυπρίους σε τακτή προθεσμία, αλλά οι Κανελλόπουλος και Παπανδρέου το θεώρησαν, όπως αναφέρει ο Αγγελος Βλάχος στο βιβλίο του "Δέκα χρόνια Κυπριακού" ως τελεσίγραφο και ζήτησαν την απόλυσή του.

Το Κείμενο της απόφασης των αρχηγών των κομμάτων έχει ως εξής:

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ Β ΠΟΛΙΤΙΚΗ
21 Μαρτίου **1951**

ΚΕΙΜΕΝΟΝ ΑΠΟΦΑΣΕΩΣ ΑΡΧΗΓΩΝ
ΚΟΜΜΑΤΩΝ ΠΕΡΙ ΚΥΠΡΟΥ

Το Συμβούλιον των αρχηγών των Κομμάτων διεπίστωσεν άπαξ έτι ότι οι δύο βασικοί γνώμονες ενεργείας όλων των αλληλοδιαδόχων ελληνικών Κυβερνήσεων αφ' ης ετέθη το ζήτημα της Κύπρου υπήρξαν οι εξής:

1. Οτι η ελευθέρα Ελλάς δεν είναι δυνατόν να κωφεύση όταν εκδηλούται επιθυμία ενός οιοσδήποτε τμήματος αλυτρώτου ελληνισμού, αποτελούντος την πλειοψηφίαν εντός του γεωγραφικού του χώρου, να ενωθή με την πατρίδα.

Η αρχή αυτή τυγχάνει στοιχειώδης, είναι δε τόσο ευνόητος ώστε ουδένα είναι δυνατόν να ξενίση.

2. Οτι η Ελλάς έχει μετά της Μ. Βρετανίας παλαιούς και δεδοκιμασμένους δεσμούς φιλίας και ευγνωμοσύνης επί των οποίων εστηρίχθη από αιώνας και πλέον κατά μέγα μέρος η εξωτερική αυτής πολιτική.

Η Ελλάς, ολιγώτερον παρά ποτέ, έχει σήμερα σκοπόν ν' απομακρυνθή της πατροπαραδόδου αυτής φιλίας, αλλ' ούτε και είναι δυνατόν ν' αποστή της ανωτέρω μνημονευομένης άλλης θεμελιώδους αρχής.

Η σύμφωνος προς την θέλησιν του Κυπριακού λαού λύσις του προβλήματος επιτρέπει ευτυχώς τον συνδυασμόν αμφοτέρων.

Πράγματι το ενδιαφέρον της Ελλάδος διά την Κύπρον είναι βαθύτατον, αλλ' είναι κυρίως αισθηματικόν. Το ενδιαφέρον της Μ. Βρετανίας, εξ όσων το Συμβούλιον δύναται να κρίνη, είναι κυρίως στρατηγικόν.

Δεδομένου ότι η Ελλάς έχει συμφέρον να συντελέση εις την ενίσχυσιν της εν τω τομεί στρατιωτικής θέσεως της Μεγ. Βρετανίας και ότι η Μεγ. Βρετανία, προκειμένου να διατηρήση στρατιωτικές βάσεις εν τη νήσω (και ίσως αλλαχού της Ελληνικής Επικρατείας) έχει συμφέρον να προκαλέση την αφοσίωσιν και ευγνωμοσύνην του κυπριακού πληθυσμού, τα συμφέροντα των δύο Δυνάμεων μακράν από του ν' αλληλοσυγκρούωνται είναι συμπληρωματικά

και δύνανται να εναρμονισθούν.

Το Συμβούλιον έχει συνεπώς την πεποίθησιν ότι είναι δυνατή η εξεύρεσις ικανοποιητικής δι' όλους τους ενδιαφερομένους λύσεως, ήτις να πληρώση τον ενωτικόν πόθον των Ελλήνων της Κύπρου, να εξασφαλίση τα στρατηγικά συμφέροντα της Μεγ. Βρετανίας και εννοείται να κατοχυρώση τον πλήρη σεβασμόν των δικαιωμάτων της εν τη Μεγαλονήσω τουρκικής μειονότητας και συμφωνεί όπως υπό το πνεύμα αυτό συνεχίση η Κυβέρνηση τας προσπάθειάς της.

Εάν λόγω των κρίσιμων σημερινών διεθνών περιστάσεων και δη των άλλων επειγόντων μελημάτων της Μ. Βρετανίας διαπιστωθή ότι η άμεσος υπ' αυτής αποδοχή ικανοποιητικής λύσεως δεν είναι τουλάχιστον την υποχρέωσιν όπως εντός λογικού χρονικού διαστήματος τηρουμένων των τσάκισ δοθεισών υπό υπεθύνων αγγλικών παραγόντων προφορικών υποσχέσεων, λυθή το Κυπριακόν ζήτημα, συμφώνως προς το δικαίωμα αυτοδιαθέσεως των λαών, όπως άλλωστε κατοχυρούται υπό του χάρτου των Ηνωμένων Εθνών, ον τόσον η Μεγ. Βρετανία, όσον και η Ελλάς έχουν υπογράψει".

Την επομένην ο Μακάριος συναντήθηκε με τον πρωθυπουργό Σοφοκλή Βενιζέλο που του ανακοίνωσε την απόφαση να τεθεί το θέμα στην αγγλική Κυβέρνηση.

Ήταν η αρχή. Και ήταν μια επιτυχία της επίσκεψης του Μακαρίου. Αλλά ο Βενιζέλος, όπως άφησε ο Μακάριος να εννοηθεί αργότερα με δηλώσεις του δεν ξεκαθάρισε σ' αυτόν κατά πόσον θα προχωρούσε και στον ΟΗΕ.

Αυτό θα γινόταν ίσως μετά αφού ξεκαθάριζε το θέμα με την αγγλική Κυβέρνηση, αλλά ο Βενιζέλος δεν δεσμεύθηκε όπως προκύπτει από τις δηλώσεις Μακαρίου κατά την επιστροφή του αργότερα στην Κύπρο.

Είπε ο Μακάριος:

"Εις περίπτωσιν αρνητικής ή παρελκυστικής απαντήσεως εκ μέρους της Αγγλίας η αξίωσις όχι μόνον των κυπρίων, αλλά ολοκλήρου του πανελληνίου,

είναι όπως η ελληνική Κυβέρνησις φέρη το ζήτημα προ του ΟΗΕ. Δεν γνωρίζω εάν υπάρχη ειλημμένη επ' αυτού απόφασις της ελληνικής Κυβερνήσεως, ή εάν η σχετική συζήτησις και απόφασις ανεβλήθη μέχρι της εξακριβώσεως των αγγλικών διαθέσεων.

Στην Αθήνα ο Μακάριος είχε δυο ξεχωριστές συναντήσεις: Ζήτησε ακρόαση και τον δέχθηκαν τόσο ο αμερικανός πρέσβης Πιουριφούϊ όσο ακι ο Άγγλος συναδελφος του Κλίφφορντ Νόρτον.

Η συνάντηση με τον Πιουριφούϊ έγινε στην αμερικανική πρεσβεία στις **21** Μαρτίου **1951**. Η συνάντηση κράτησε μια ώρα. Το ανακοινωθέν που εκδόθηκε μετά τη συνάντηση ήταν λακωνικό και τίποτε δεν ανέφερε για το τι λέχθηκε σ' αυτήν:

"Η Α. Μακαριότης ο Αρχιεπίσκοπος και Εθνάρχης Κύπρου Μακάριος επεσκέφθη σήμερα την μεσημβρίαν εις την αμερικανικήν πρεσβείαν την Α.Ε. τον πρεσβευτή των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής κ. Πιουριφούϊ μετά του οποίου παρέμεινε συνομιλών επί μίαν ώραν, η συνομιλία αυτή διεξήχθη εις τόνον λίαν εγκάρδιον. Ο Μακαριώτατος Αρχιεπίσκοπος εξέθεσε εις τον κ. Πρεσβευτήν την σημερινήν θέσιν του Κυπριακού ζητήματος και τας επ' αυτού απόψεις της Εθναρχίας Κύπρου".

Το μόνον που ήταν ακριβές από το ανακοινωθέν ήταν ότι ο Μακάριος είχε εκθέσει τις απόψεις της Εθναρχίας. Τα άλλα γνώστηκαν ύστερα παό **30** χρόνια από τα αρχεία του Φόρεϊν Οφφισ και σ' αυτό φαινόταν ότι ο Αρχιεπίσκοπος που συνοδευόταν από τον Σάββα Λοΐζδη είχε προσθέσει ότι η Κύπρος ενωμένη με την Ελλάδα θα πρόσφερε μια ακόμη καλύτερη βάση για τους συμμάχους. Επίσης απέρριψε σαν χωρίς σημασία τις αντιδράσεις των Τούρκων.

Ο Μακάριος είπε ότι η κατάσταση που επικρατούσε έδινε την ευκαιρία στους κομμουνιστές να εργάζονται κατά των ΗΠΑ και πρόσθεσε ότι η Εθναρχία αφορίζε τους κομμουνιστές, αλλά αυτός ζήτησε πιο δραστικά μέτρα.

Ο Πιουριφούϊ ήταν ωμός, όμως στην αξίωση των

κυπρίων για προσφυγή στον ΟΗΕ είπε σαφώς στον Μακάριο ότι οι ΗΠΑ δεν θα υποστήριζαν τέτοια ενέργεια για την Κύπρο.

Είναι χαρακτηριστικό το έγγραφο του Φόρεϊν Οφφισ:

"Ρότζερ: Αθήνα 25 Μαρτίου 1951 P1081 /40/19XX/119:

Ο Αρχιεπίσκοπος συνοδευόταν από τον Σάββα Λοϊζίδη... Αρχισε τονίζοντας την επιθυμία όλων των κυπρίων για ένωση, απέρριψε ως άνευ σημασίας την τουρκική αντίδραση, είπε ότι η Κύπρος ενωμένη με την Ελλάδα θα πρόσφερε μια ακόμη καλύτερη βάση στους συμμάχους. Και τόνισε ότι η σημερινή κατάσταση έδινε στους κομμουνιστές της Κύπρου την ευκαιρία να δουλεύουν κατά των ΗΠΑ και του βρετανικού ιμπεριαλισμού.

Ο Πιουριφούϊ ρώτησε τι έκανε η Κυπριακή Εθναρχία κατά των κομμουνιστών και ο Αρχιεπίσκοπος απάντησε ότι τους αφόριζε.

Ο Πιουριφούϊ πίεζε τον Αρχιεπίσκοπο να πάρει μια πιο θετική στάση. Όλοι ήξεραν τι σήμαινε για τους κομμουνιστές ελευθερία και ήταν φανερό ότι κανένας Κύπριος Κομμουνιστής "εραστής της ελευθερίας" δεν θα υποστήριζε σοβαρά την ένωση... Ο Πιουριφούϊ είπε ότι έπρεπε να ανακοπεί η επέκταση στις κινητοποιήσεις. Ο ελεύθερος κόσμος έπρεπε να παρουσιάσει ένα ενιαίο μέτωπο.

Στο θέμα της προσφυγής στον ΟΗΕ ο Λοϊζίδης είπε ότι αν η ελληνική Κυβέρνηση αρνιόταν να θέσει το θέμα, οι Κύπριοι μπορεί να ζητούσαν βοήθεια από ανατολική χώρα. Ο Πιουριφούϊ απάντησε ότι συζήτηση στη Γενική Συνέλευση θα ήταν σοβαρό θέμα και ότι οι ΗΠΑ μπορεί "να μην υποστήριζαν το κυπριακό αίτημα..."

Ο Αρχιεπίσκοπος είπε ότι η ένταση στην Κύπρο μπορούσε να μειωθεί όσο η διεθνής κατάσταση παρέμεινε αναλλοίωτη, αν γινόταν κάποια δήλωση που θα έδινε στους κυπρίους ελπίδες για το μέλλον.

Ο Πιουριφούϊ ανέφερε ότι ο Αρχιεπίσκοπος και ο Λοϊζίδης ήξεραν ότι οι ΗΠΑ δεν θα τους υποστήριζαν, αλλά πίστευαν ότι το αίτημά τους είχε

λαϊκή απήχηση στις ΗΠΑ και έλπιζαν ότι παίζοντας αυτό το χαρτί, θα μπορούσαν να πιέσουν την Αμερικανική κυβέρνηση.

Στις 27 Μαρτίου ο Μακάριος συναντήθηκε και με τον Άγγλο πρεσβευτή σερ Κλίφφορντ Νόρτον. Η συνάντηση ήταν ψυχρή, αλλά ο Μακάριος βρήκε την ευκαιρία να πληροφορήσει τον Άγγλο διπλωμάτη ότι ο κυπριακός λαός θα συνέχιζε τον αγώνα του για την Ένωση.

Το μόνο που είπε ο Νόρτον ήταν ότι δεν ήταν εξουσιοδοτημένος να συζητήσει πολιτικά θέματα.

Χαρακτηριστικά το Εθνικό Ιδρυμα Ραδιοφωνίας της Ελλάδας μετέδωσε:

"Ο επισκεφθείς την μεσημβρία της σήμερα τον βρετανόν πρεσβευτήν Σερ Κλίφφορντ Νόρτον Αρχιεπίσκοπος και Εθνάρχης της Κύπρου κ.κ. Μακάριος επανέλαβε εις αυτόν την θέλησιν του κυπριακού λαού, όπως ενωθή μετά της μητρος αυτού Ελλάδος. Ο Μακαριώτατος Αρχιεπίσκοπος τόνισεν εις τον Βρετανόν πρεσβευτήν, ότι δεν πρόκειται διά της ικανοποιήσεως του ενωτικού πόθου του Κυπριακού λαού να παραβλαφθή η άμυνα της Μεγάλης Βρετανίας εις την Ανατολικήν Μεσόγειον αλλά τουναντίον να ενισχυθή αύτη.

Ο Κυπριακός λαός, ετόνισεν εν τέλει ο Μακαριώτατος Αρχιεπίσκοπος εις τον Σερ Κλίφφορντ θα συνεχίση τον αγώνα του μέχρι της πλήρους ικανοποιήσεως του ενωτικού του πόθου.

Το ανακοινωθέν της βρετανικής πρεσβείας για τη συνάντηση ήταν ολιγόλογο:

"Ο Μακαριώτατος Αρχιεπίσκοπος Κύπρου επεσκέφθη σήμερα τον βρετανόν πρεσβευτή Σερ Κλίφφορντ Νόρτον. Ο Βρετανός πρεσβευτής αφού ήκουσε τον Αρχιεπίσκοπον, εδήλωσεν εις αυτόν ότι δεν είχε εξουσιοδοτήσιν να συζητήση μετ' αυτού πολιτικά θέματα".

Η συνάντηση είχε όμως μια ξεχωριστή σημασία: Ήταν η πρώτη επαφή μεταξύ Κυπρίων και Άγγλων επισήμων από της αποστολής της πρεσβείας της

Εθναρχίας στο Λονδίνο το **1946-47** με επικεφαλής τον Λεόντιο και η πρώτη επίσημη επαφή του Μακάριου με εκπρόσωπο της αποικιακής δύναμης, πράγμα που του έδωσε την ευκαιρία να αναπτύξει και διά ζώσης τις θέσεις του.

Ο Μακάριος ήταν ικανοποιημένος από τις ενέργειες που απεφάσισαν οι αρχηγοί των ελληνικών κομμάτων και η Κυβέρνηση να προβούν, αλλά όχι απόλυτα.

Τη διαφωνία του αναφορικά με την προσφυγή στον ΟΗΕ, ο Μακάριος δεν παρέλειψε να την αναφέρει και δημόσια σε ομιλία του την **1η** Απριλίου στον ιερό ναό Αγίας Ειρήνης, όπου είχε υπηρετήσει το **1940-46**:

"Εν ονόματι του δικαίου και της ελευθερίας θα συνεχίσω τον αγώνα μας κρούοντες και τας πύλας του ΟΗΕ, Και εάν εκεί ακόμη δεν δικαιωθούμε, δεν θα υποστείλωμεν την ενωτικήν σημαίαν. Και αν είναι να πεθάνουμε για την Ελλάδα, θεία είναι η δάφνη, μια φορά κανείς πεθαίνει".

Στις επαφές του στην Αθήνα αναφέρθηκε ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος στην πρώτη συνεδρία του Εθναρχικού του Συμβουλίου στις **17** Μαΐου **1951** τονίζοντας τα εξής:

"Προ διμήνου περίπου μετέβημεν εις Αθήνας ίνα διαπιστώσωμεν εξ ιδίας αντιλήψεως το σημείον εξελίξεως του ζητήματος μας από της ελληνικής πλευράς, κατόπιν των επ' αυτού γνωστών δηλώσεων του Πρωθυπουργού κ. Βενιζέλου. Συνηντήθημεν επανειλημμένως μετά του κ. Πρωθυπουργού, των πολιτικών αρχηγών και άλλων αρμοδίων κυβερνητικών κύκλων και μετά των οποίων και αντιηλλάξαμεν σχετικές απόψεις. Διεπιστώσαμεν ότι η μέχρι προ τινος υπέρμετρος επιφυλακτική, στάσις της ελληνικής Κυβερνήσεως είχεν αρκετή μεταβολή. Η Κυβέρνησις κατά τας και δημοσία γενομένας δηλώσεις του κ. Βενιζέλου ανέλαβε τον χειρισμόν του ζητήματος. Κατά γενομένην σύσκεψιν των αρχηγών των κομμάτων υπεγράφη πρακτικόν ενιαίας πολιτικής γραμμής επί της κυπριακής υποθέσεως, αναμένομεν δε

ως αποτέλεσμα της συσκέψεως αυτής επίσημον ελληνικόν διάβημα παρά τη αγγλική Κυβερνήσει. Τοιαύτη ήτο και η θέλησις ολοκλήρου του πανελληνίου, αξιούντος όπως η Κυβέρνησις του όχι μόνον προβή εις επίσημον διάβημα αλλά και εκ των προτέρων δηλώση ότι εις περίπτωσιν μη τελεσφορήσεως του διαβήματος, θα προσφύγη αδιστάκτως εις τον ΟΗΕ. Μέχρι σήμερον όμως καθυστερεί, δυστυχώς, η διά του τοιούτου διαβήματος ενέργεια της ελληνικής Κυβερνήσεως δι αγνώστους εις ημάς λόγους σκοπιμότητος".